

استینفو و خدمات تحویل مدرک

حمید محسنی^۱

چکیده: مقاله حاضر ضمن معرفی استینفو، شبکه مبادله اطلاعات علمی و فنی آسیا و اقیانوسیه، به بیان جزئیاتی در مورد پروژه خدمات تحویل مدرک استینفو که با حمایت مالی یونسکو توسط کتابخانه ملی استرالیا اجرا می‌شود می‌پردازد. در این پروژه کشورهای عضو می‌توانند مقالات مورد نیاز خود را در صورتی که در کتابخانه‌های استرالیا موجود باشد با پرداخت مبلغ ۳ دلار استرالیا دریافت کنند.

استینفو^۲

استینفو شبکه منطقه‌ای مبادله اطلاعات و تجربیات علمی و فنی در آسیا و اقیانوسیه است که در سال ۱۹۸۳ تأسیس شده است. این برنامه همکاری بر مبنای پیشنهادی در دومین کنفرانس وزرای علوم و برنامه‌ریزان اقتصادی در منطقه آسیا و اقیانوسیه^۳ که در مارس ۱۹۸۲ در مانیل فیلیپین برگزار شد پا به عرصه وجود نهاد. کشورهای عضو استینفو در حال حاضر عبارتند از: چین، هند، اندونزی، ایران، کره، مالزی، مغولستان، نپال، پاکستان، گینه، فیلیپین، سریلانکا، تایلند، و ویتنام.

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی

2. Regional Network for the Exchange of Information in Science and Technology in Asia and the Pacific (ASTINFO)

3. Second Conference of the Science Ministers and Economic Planning Bodies in the Asia and Pacific Region (CASTAIA II)

اهداف استینفو

اهداف استینفو عبارت است از ترغیب، راهنمایی، و ارائه حمایت‌های شتابدهنده به اعضای خود در زمینه‌های زیر:

- توسعه سیاست‌های اطلاعاتی مناسب به منظور هدایت رشد همه جانبه ساختارها و خدمات اطلاعات ملی که برای حمایت از طرح‌ها و برنامه‌های توسعه ملی به وجود آمده است.
- تقویت کنترل کتابشناختی تولیدات علمی و فنی کشورهای عضو و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی کتابشناختی در زمینه‌های موضوعی منطقه که از طریق مراکز و خدمات تحویل اسناد پشتیبانی شود.
- ترغیب و ارتقاء تولید پایگاه‌های اطلاعاتی غیر کتابشناختی در زمینه‌های علوم، تکنولوژی، و موضوعات مهم اجتماعی - اقتصادی به منظور توسعه نظام‌های تصمیم‌گیری منطقه.

پروژه تحویل اسناد استینفو

پروژه تحویل اسناد استینفو پروژه‌ای آزمایشی است که با حمایت مالی یونسکو جهت مبادله اطلاعات علمی و فنی در منطقه آسیا و اقیانوسیه از ۱۹۸۹ شروع به کار کرده و به وسیله مدیر پروژه‌ای که در کتابخانه ملی استرالیا مستقر است اداره می‌شود. در این پروژه کل هزینه تهیه هر مقاله که به کشورهای عضو استینفو ارسال می‌شود ۹ دلار استرالیا است که ۶ دلار آن را یونسکو پرداخت می‌کند. و فقط ۳ دلار آن از افراد و مراکز درخواست کننده دریافت می‌شود.

سه هدف عمده این پروژه عبارتند از:

۱. ارائه خدمات تحویل مدرک یارانه‌دار براساس اطلاعات علمی و فنی موجود در کتابخانه ملی استرالیا و مؤسسه تحقیقات علمی و صنعتی مشترک المنافع^۱ به کتابخانه‌های علمی و فنی و مؤسسات تحقیقاتی در کشورهای عضو استینفو.
۲. جمع‌آوری اطلاعات در زمینه میزان و نوع اطلاعاتی که از طرف کشورهای عضو استینفو درخواست شده است.
۳. ارائه این داده‌ها و آمار به بخش‌های هماهنگی استینفو تا با استفاده از این داده‌ها، اقدام به توسعه منابع اطلاعاتی و ارائه خدمات مناسب شود، به طوری که منطقه آسیا و اقیانوسیه تا حد ممکن به خودکفایی در زمینه اطلاعات علمی و فنی دست یابد.

شیوه عضویت و استفاده از پروژه تحویل اسناد استینفو

برای عضویت و استفاده از خدمات تحویل اسناد استینفو کافی است براساس پیش‌بینی میزان دریافت مدرک، سپرده لازم را از طریق تکمیل فرمی که از طریق کتابخانه ملی استرالیا ارسال می‌شود ایجاد نمود. برای ایجاد سپرده، کوپن یونسکو نیز پذیرفته می‌شود. درخواست مقالات را می‌توان از طریق تکمیل فرم‌های مخصوصی که بعد از ایجاد سپرده برای درخواست کننده ارسال می‌گردد و یا از طریق دورنویس اقدام نمود. در صورتی که مقاله درخواستی در کتابخانه ملی استرالیا موجود نباشد به کتابخانه‌های وابسته به "موسسه تحقیقات علمی و صنعتی مشترک المنافع" در استرالیا ارسال می‌گردد. ارسال مقالات از طریق پست هوایی است و در صورتی که مقاله‌ای موجود نبود هزینه‌ای بابت آن دریافت نمی‌گردد. اخیراً خدمات جدیدی

جدول ۱. چگونگی درخواست کشورهای استفاده‌کننده از خدمات تحویل اسناد استینفو

(از ژوئن ۱۹۹۴ تا ژوئیه ۱۹۹۵)

کشور	مقالات تهیه شده در کتابخانه ملی استرالیا	مقالات تهیه شده در موسسه تحقیقات علمی و صنعتی مشترک المنافع	مقالات تهیه شده در سایر کتابخانه‌ها	مقالات تهیه نشده	کل مقالات درخواستی
بنگلادش	۴۳۵	۱۱۷	۱۰۷	۵۹	۷۱۸
چین	۰	۰	۰	۰	۰
هند	۴۵	۲۶	۸	۳۳	۱۱۲
اندونزی	۷۹	۱۵	۲۸	۳۰	۱۵۲
ایران	۹۹	۱۱	۲۶	۳۰	۱۶۶
کره	۰	۰	۰	۰	۰
مالزی	۵۵	۱۰	۲	۱۳	۸۰
مغولستان	۶	۰	۰	۰	۶
میانمار	۰	۰	۰	۰	۰
نیپال	۳۲	۱۴	۰	۸	۵۴
کینه‌نو	۱	۰	۰	۰	۱
پاکستان	۰	۰	۰	۰	۰
فیلیپین	۰	۰	۰	۰	۰
سريلانكا	۱۶	۲	۵	۰	۲۳
تایلند	۷۲	۸	۴	۲	۸۶
ویتنام	۱۲	۳	۲	۲	۱۹
مجموع	۸۵۲	۲۰۶	۱۸۲	۱۷۷	۱۴۱۷

کتابخانه ملی استرالیا موجود نباشد به کتابخانه‌های وابسته به "مؤسسه تحقیقات علمی و صنعتی مشترک المنافع" در استرالیا ارسال می‌گردد. ارسال مقالات از طریق پست هوایی است و در صورتی که مقاله‌ای موجود نبود هزینه‌ای بابت آن دریافت نمی‌گردد. اخیراً خدمات جدیدی برای ارسال مقالات از طریق دورنویس نیز راه‌اندازی شده است که با دریافت ۳ دلار اضافی مقالات برای درخواست کننده فرستاده می‌شود.

جهت‌گیری آینده

با نگاهی به آینده، شواهد در چند کشور عضو استینفو نشان داده است که پروژه‌های اطلاعات عمومی یونسکو^۱ و استینفو برنامه مداومی را در منطقه تدارک دیده‌اند. حمایت از توسعه خدمات و ساختارهای اطلاعاتی ملی باید به‌عنوان یکی از وظایف اصلی استینفو باقی بماند. این مسئله به خصوص در بسیاری از کشورهای در حال توسعه که نقش اطلاعات در توسعه ملی آن‌چنان جدی گرفته نمی‌شود بسیار ضروری است. بنابراین برای اینکه اطلاعات نقش اساسی تری داشته باشد و به‌عنوان کلید اصلی توسعه به خصوص در هر یک از کشورهای عضو استینفو محسوب شود، باید به استفاده از آن شتاب بیشتری داد. در بعضی از کشورهایی که مفهوم همکاری فنی میان کشورهای در حال توسعه و اشتراک منابع اطلاعاتی پذیرفته شده

جدول ۲. میزان استفاده از خدمات تحویل اسناد استینفو در سال‌ها ۹۵-۱۹۸۹

۱۹۹۴-۵	۱۹۹۳-۴	۱۹۹۲-۳	۱۹۹۱-۲	۱۹۹۰-۱	۱۹۸۹-۹۰	
۱۴۱۷	۱۰۳۶	۱۵۰۵	۹۲۲	۴۴۶	۲۱۸	تعداد درخواست‌های دریافتی
						تعداد درخواست‌های پاسخ داده
۸۵۲	۵۹۲	۷۵۰	۴۶۶	۲۴۵	۱۳۲	شده توسط کتابخانه ملی استرالیا
						تعداد درخواست‌های ارسال شده
						توسط مؤسسه تحقیقات علمی و
۲۰۶	۱۵۳	۲۰۸	۱۹۷	-	-	صنعتی مشترک المنافع
						تعداد درخواست‌های ارسال شده
۱۸۲	۱۱۶	-	-	-	-	توسط سایر کتابخانه‌ها
۱۷۷	۱۷۵	۵۴۷	۲۵۹	۲۰۱	۸۶	تعداد درخواست‌های ارسال نشده
۸۷	۸۳	۶۴	۶۴	۵۴	۶۰	درصد درخواست‌های ارسال شده

است تا حدی موفقیت کسب شده است و باید حمایت بیشتری شود.
 در آینده، کشورهای عضو در این زمینه‌ها فعال خواهند بود:
 - برای استفاده از تکنولوژی اطلاعاتی و ارتباطات از راه دور در جهت حمایت از خدمات و نظام‌های اطلاعاتی خود همچنان از راهنمایی و حمایت‌های استینفو برخوردار خواهند بود.
 - این کشورها به منظور سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری بهتر و همچنین فعالیت‌های بازرگانی، خدمات ویژه را در مناطقی که دارای اولویت هستند توسعه خواهند داد.
 - به منظور آموزش و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز شیوه‌های جدیدی را به کار خواهند گرفت.

- به منظور کمک به رشد وسایل امرار معاش و دستیابی به هدف آموزش مداوم، خدمات تحویل اسناد را به عموم مردم به خصوص آن دسته از کسانی که در مناطق روستایی زندگی می‌کنند توسعه خواهند داد.

- توسعه آموزش و تربیت نیروی انسانی به منظور حمایت از برنامه‌ها و فعالیت‌های اطلاع‌رسانی.

- افزایش آگاهی و استفاده از اطلاعات با ارتقا و بازاریابی خدمات و نظام‌های اطلاعاتی موجود و آموزش استفاده از آنها.

- تقویت حداقل یک موسسه انتخابی در هر یک از کشورهای عضو به منظور تبدیل آن به مکانیسم هماهنگی ملی کارآمد (واحد هماهنگی استینفو) برای برنامه استینفو و همچنین تشویق مؤسسات منطقه‌ای و ملی به عنوان مراکز نمونه در خدمات و فعالیت‌های شبکه‌ای (مراکز و شبکه‌های همکار استینفو) به منظور ارتقاء مفهوم اشتراک منابع.

- معرفی خدمات اطلاعاتی جدید و ابتکاری به منظور هدایت تدریجی اطلاعات در روند توسعه ملی و همچنین توانایی درگیری فعال کتابخانه‌ها و خدمات اطلاعاتی دیگر به خصوص آن دسته از کتابخانه‌ها و خدمات اطلاعاتی که در مناطق روستایی و محروم واقع شده‌اند.
 - توسعه پایه‌های فنی و سازمانی به منظور مبادله دو جانبه داده‌ها و اشتراک در تسهیلات پردازش اطلاعات و دیگر منابع اطلاعاتی.

وظایف استینفو

استینفو به عنوان پروژه‌ای که به وسیله یونسکو پشتیبانی می‌شود به کشورهای عضو کمک می‌کند تا به منظور تولید، ذخیره، پردازش، بازیابی، مبادله، استفاده و اشتراک منابع اطلاعاتی، روش‌ها، راهنمایی‌ها، و مشورت‌های تخصصی لازم را کسب کنند.

فعالیت‌های استینفو به‌طور عمده در جهت توسعه و تقویت ساختار اطلاعاتی منطقه با توجه به ساختار ملی موجود کشورهای شرکت‌کننده است. از این طریق، مؤسسات قادر خواهند بود اطلاعات، تجربیات، و دیگر منابع را در کشور خود و یا با دیگر کشورها شریک شوند و بدین ترتیب جریان آزاد و متعادل دانش و تکنولوژی به وجود خواهد آمد.

ساختار و سازمان استینفو

استینفو در ۱۸ کشور آسیا و اقیانوسیه واحدهای هماهنگی با مدیران رابط تأسیس کرده است. در کنار این بخش‌ها ۸۲ موسسه ملی / منطقه‌ای، مراکز اسناد / اطلاعات و انجمن‌های حرفه‌ای وجود دارند که به‌عنوان شبکه‌ها و مراکز همکار فعالیت می‌کنند. مدیران رابط استینفو هر دو سال یک بار به‌منظور بررسی برنامه‌ها و فعالیت‌های دو سال آینده و انجام آن نشستی مشورتی را به صورت دوره‌ای در یکی از کشورهای عضو برگزار می‌کنند.

مزایای کشورهای عضو

کشورهای عضو استینفو مزایای زیادی را از طریق شرکت در این پروژه به دست می‌آورند. این مزایا شامل مشارکت در فعالیت‌هایی است که به‌طور کامل و یا بخشی از آن توسط یونسکو پشتیبانی می‌شود. این فعالیت‌ها عبارتند از:

- رایانه‌ای کردن کتابخانه و خدمات مدیریت اطلاعات؛
- پروژه‌های مقدماتی در زمینه خدمات و نظام‌های اطلاعات خاص؛
- استانداردها و سیاست‌های اطلاعاتی ملی؛
- شیوه‌های ابتکاری در آموزش و تربیت کارکنان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعات؛
- خدمات و نظام‌های تحویل مدرک؛
- ارتباطات و مبادله اطلاعات.

استینفو به‌منظور اشاعه اطلاعات در مورد شبکه منطقه‌ای در مقیاس وسیع اقدام به انتشار خبرنامه^۱ استینفو نموده است که به صورت فصلی منتشر می‌شود. این خبرنامه شامل اطلاعات روز آمد درباره برنامه‌ها، پروژه‌ها، و فعالیت‌هایی است که در چارچوب استینفو و برنامه اطلاعات عمومی یونسکو پیشنهاد می‌شود و یا انجام می‌گیرد.

این خبرنامه شامل دیگر حوزه‌های مورد علاقه یا در ارتباط با توسعه کتابخانه‌ها، مراکز

اطلاعات و اسناد در کشورهای منطقه آسیا و اقیانوسیه نیز می‌باشد.

تولیدات و خدمات استینفو

- ایجاد پروژه‌های پشتیبانی از خدمات اطلاعاتی جوامع جدید؛
- عملیات مستمر پروژه پشتیبانی از خدمات تحویل اسناد؛
- نشر و توزیع خبرنامه استینفو؛
- توزیع مستمر و غیر متمرکز اسناد برنامه اطلاعات عمومی یونسکو در منطقه؛
- برگزاری نشست‌های دو سالانه استینفو در مورد بررسی و برنامه‌ریزی در منطقه.
- توسعه پایگاه‌های اطلاعاتی و خدمات اطلاعاتی رایانه‌ای به منظور استفاده وسیع‌تر از شبکه‌ها و سیستم‌ها و خدمات پیوسته و دسترسی پیوسته به نظام‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی از قبیل استفاده از اینترنت به منظور مبادله بیشتر اطلاعات؛
- توسعه راهنمای شبکه‌های کتابخانه‌ای و پایگاه‌های اطلاعاتی کتابشناختی که در هر کدام از کشورهای عضو استینفو بوسیله موسسات ملی تولید شده‌اند؛
- تهیه راهنمای متخصصان هر یک از کشورهای عضو استینفو که در زمینه‌های مختلف شبکه‌سازی کتابخانه و اطلاعات دارای تخصص هستند. ■

مأخذ

۱. کاتالوگها و بروشورهای دریافتی از استینفو.